

17. SASTANAK RADNE SKUPINE ZA EGZONIME PRI UNGEGN-u (17th MEETING UNGEGN WORKING GROUP ON EXONYMS, WGE)

Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 14. i 15. svibnja 2015.

U velikoj dvorani Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža 14. i 15. svibnja 2015. održao se 17. sastanak Radne skupine za egzonime (*Working Group on Exonyms, WGE*). Posljednji dan sastanka (16. svibnja 2015) članovi Skupine boravili su u neformalnom druženju u Hrvatskom zagorju, što ga je profesionalno vodio Mladen Klemenčić.

Radna skupina za egzonime, odnosno za udomaćena geografska imena za geografske objekte smještene izvan hrvatskoga jezičnoga područja, radna je skupina koja djeluje unutar UNGEGN-a – Skupine stručnjaka za geografska imena pri UN-u (*United Nations Group of Experts on Geographical Names*) – krovnoga međunarodnoga udruženja koje se bavi toponimima, njihovom standardizacijom, tretmanom i preporukama za uporabu na međunarodnoj i na nacionalnim razinama. Zadataci UNGEGN-a su: olakšavanje rada na transkripciji toponima, podupiranje osnutka nacionalnih povjerenstava za standardizaciju geografskih imena, promocija službenih i manjinskih toponima, stalno praćenje nastanka novih te izmjena postojećih toponima, stručno potpomaganje terenskoga i kabinetskoga prikupljanja svih oblika toponima na nacionalnoj razini, suradnja na stvaranju kompatibilnih baza podataka za učinkovitiju uporabu toponima u međunarodnoj komunikaciji, preporučivanje uporabe određenih oblika toponima, podupiranje diseminacije standardiziranih toponima putem nacionalnih tijela, odnosno putem mrežnih baza podataka, popisa geografskih imena i atlasa.

UNGEKN je osnovan 1959. pri Ekonomskom i socijalnom vijeću UN-a, najprije kao malena skupina stručnjaka koja je trebala donijeti tehničke upute za standardizaciju geografskih imena, da bi tijekom više od pola stoljeća prerasla u jedno od sedam stalnih tijela Ekonomskoga i socijalnoga vijeća, s više od 400 članova iz više od stotinu zemalja, raspodijeljenih u različitim radnim skupinama i divizijama. Zajedno s Konferencijama o standardizaciji geografskih imena pri UN-u (*United Nations Conferences on the Standardization on Geographical Names, UNCSGN*), koje se održavaju svakih pet godina (do sada ih je bilo 10), sjednice UNGEGN-a (do sada ih

je održano 28), koje se održavaju u glavnom sjedištu UN-a u New Yorku svake dvije godine (da bi se održao kontinuitet aktivnosti i provjerila implementacija rezolucija s preporukama za postupanje s toponimima koje se donose na Konferencijama i sjednicama UNGEGN-a), ključni su događaji vezani uz međunarodnu suradnju stručnjaka okupljenih oko problematike toponima. Uglavnom je riječ o geografima, jezikoslovcima, kartografima i planerima.

Osim Konferencija i općih sjednica, članovi UNGEGN-a okupljaju se regionalno u okviru 24 geografski i jezično određenih divizija/odjela, poput Odjela za istočnu srednju i jugoistočnu Europu, Odjela za nizozemsko i njemačko govorno područje, Baltičkoga odjela i dr., te u okviru deset tematskih skupina, kakva je i Radna skupina za egzonime. Druge radne skupine bave se toponomastičkom terminologijom, imenima država, bazama podataka, izgovorima, te sustavom za romanizaciju toponima.

Radna skupina za egzonime jedna je od najaktivnijih i najproduktivnijih radnih skupina pri UNGEGN-u. Trodnevni sastanci članova Skupine, koja broji osamdesetak članova iz brojnih zemalja, u pravilu se održavaju jednom godišnje, u svibnju ili lipnju, najčešće u institucijama u kojima su zaposleni članovi Skupine. Bilo da se sastanci održavaju kao radni sastanci članova samo te skupine ili u okviru općih sjednica na kojima se unutar svojih skupina okupljaju i ostali članovi UNGEGN-a, od početka osnutka Radne skupine za egzonime 2002. članovi su se sastali 17 puta i to u: Berlinu (2002), Pragu (2003. i 2007), New Yorku (2004., 2007., 2012. i 2014), Ljubljani (2005), Beču (2006. i 2011), Temišvaru (2008), Nairobiju (2009), Tainachu (2010), Gdanjsku (2012), Krfu (2013), Hermagoru (2014) i Zagrebu (2015).

Izlaganja aktivnih članova objavljuju se u zbornicima ili u serijskoj publikaciji *Name and Place: Contributions to Toponymic Literature and Research* (izdavač Verlag Dr. Kovač), a nedavno je na poticaj članova Skupine pokrenut i bilateralni znanstveni projekt. Osim na sastancima, članovi Skupine susreću se i na brojnim konferencijama o geografskim imenima, od kojih se mnoge organiziraju kao zajednički simpoziji Međunarodnoga kartografskoga društva (*International Cartographic Association*, ICA) i Komisije za toponimiju pri Međunarodnoj geografskoj uniji (*International Geographical Union*, IGU) pa se njihovo poznavanje i suradnja produbljuju i izvan sastanaka Skupine.

Glavni zadatak Skupine jest promišljanje o specifičnim problemima vezanim uz egzonime, a rezultati diskusija i dogovora među članovima Skupine vezanih uz egzonime predstavljaju se na općim sjednicama UNGEGN-a i UNCSGN-a. Od 1967. do 2002. u okviru UNCSGN-a usvojeno je osam rezolucija koje se bave isključivo pitanjima egzonima. Rezolucija iz 2002. preporučuje osnivanje Radne skupine za egzonime, s ciljem implementacije ostalih rezolucija vezanih uz postupanje s egzonimima. Više njih jasno upućuje na to da bi se trebali napraviti nacionalni popisi

egzonima, kako bi se u konačnici pristupilo procesu njihova uklanjanja. Članovi Skupine i danas su, 43 godine nakon prve rezolucije koja preporučuje smanjenje njihove uporabe, suzdržani oko takvih rezolucija, osobito kad se promiče smanjenje uporabe dobro prihvaćenih i posve udomaćenih egzonima na račun uporabe endonima (izvornih geografskih imena) unutar jezične zajednice koja ih je stvorila i do danas održala.

Nakon višekratnih sastanaka na temu definicije egzonima (koja je konačno usvojena na sastanku u Hermagoru), na zagrebačkom sastanku, na kojem je sudjelovalo 29 članova Skupine iz 15 zemalja, otvorena je nova/stara tema: kriteriji uporabe egzonima. Premda se o toj temi govorilo i na ranijim sastancima, konsenzus nije postignut pa je sazivač Skupine Peter Jordan ponovno potaknuo članove Skupine na razgovor. Kao i uvijek na radnim sastancima, dobrodošla su i nacionalna izvješća o radu vezanom uz problematiku egzonima.

Na početku sastanka Peter Jordan dao je kratke informacije o aktivnostima Skupine, o posljednjem broju izdanja *Name and Place*, o uputama za objavu u sljedećem broju te o stanju internetskih stranica Skupine. Spomenuo je i druge skupove na kojima su se članovi susretali od posljednjega susreta u Hermagoru te nagovijestio temu ovogodišnjega sastanka. Nakon pozdravnoga govora ravnatelja Leksikografskoga zavoda Miroslava Krležu Brune Kragića, uslijedio je uvodni blok predavanja, koji se sastojao od četiri hrvatska izlagača. Njihova je namjera bila upoznati članove Skupine s radom LZ-a (Zdenko Jecić), s aktivnostima vezanima uz egzonime koje se trenutno u njem provode, tj. s radom na projektu *Rječnik stranih geografskih imena* (Ivana Crljenko), sa Zagrebom, ovogodišnjim mjestom održavanja sastanka (Mladen Klemenčić) te sa zagrebačkom toponimijom (Dunja Brozović Rončević). Dio zavodskih aktivnosti, tj. bilateralni znanstveni projekt *Poredbena analiza hrvatskih i slovenskih egzonima*, koji je rezultat suradnje Leksikografskoga zavoda Miroslav Krležu i Geografskoga inštituta Antona Melika ZRC SAZU iz Ljubljane, predstavili su slovenski kolege Matjaž Geršič i Drago Kladnik u radnom dijelu sastanka.

U izlagačkom dijelu sastanka sudjelovala su 22 člana, koji su ukupno izložili 16 prezentacija. Izlaganja su tematski bila podijeljena u tri bloka: a) kriteriji za uporabu egzonima – sveobuhvatni pristup (Peter Jordan, Paul Woodman, Maciej Zych, Peter Päll, Sungjae Choo, Sang-Hyun Chi, Hessu Kim, Željko Hećimović, Dragan Divjak, Gábor Mikesy, Béla Pokoly i Andrea Bölcskei), b) egzonimi – pojam i terminologija (Ojārs Bušs, Přemysl Mácha, Herman Bell, Matjaž Geršič i Drago Kladnik), c) posebna područja uporabe egzonima (Helge Pauling, Roman Stani-Fertl, Kohei Watanabe, Tomáš Marek i Zane Cekula). Peter Jordan u svojem je izlaganju podsjetio članove Skupine na dosad predložene kriterije uporabe (kriterije povezane s govornicima, s pisanim ili govornim jezikom, s geografskim objektom, s jezikom) te predstavio drugačije oblikovane kriterije uporabe egzonima, o kojima će se raspravljati na

kraju sastanka. Budući da su poljski kolege daleko odmaknuli u popisivanju i proučavanju egzonima, uvijek je posebno zanimljivo poslušati njihova iskustva. Maciej Zych je ponovno problematizirao konkretne probleme uporabe egzonima u atlasima, na raznovrsnim kartama, u leksikonima i enciklopedijama, u vodičima i drugim popularnim izdanjima, u domaćoj i međunarodnoj uporabi, te je time pogodio u srž ovogodišnje teme sastanka. Premda nije bila tema sastanka, manji dio izlagača ponovno se pozabavio definicijom egzonima. Ipak, veći dio izlagača iznio je vlastita iskustva s egzonimima i njihovom uporabom, bilo da je riječ o praktičnom radu na izradi atlasa, baza podataka, popisa ili rječnika, bilo da se radi o teorijskom radu na problematiziranju same teme diskusije. Tako su se mogla čuti i južnokorejska, mađarska, estonska, latvijska, češka, britanska, slovenska, njemačka, austrijska, japanska i hrvatska iskustva s uporabom egzonima, što je dalo podlogu za finalnu diskusiju.

Članovi Skupine podijeljeni su oko toga treba li uopće određivati kriterije za uporabu egzonima u domaćoj uporabi i tako opterećivati govornike istoga jezika raznim pravilima ili je posve razumljivo da se egzonimi rabe prirodno, kad god to govornici istoga jezika požele. Nije međutim sporna njihova međunarodna uporaba. Peter Jordan je predložio radnu verziju možebitnoga prijedloga za novu rezoluciju o uporabi egzonima, dijelove kojega su mnogi članovi Skupine smatrali problematičnim. Brojnim se primjerima pokazalo da su previše razrađeni kriteriji ujedno previše opterećujući za govornike te da, umjesto da pojednostavne pravila uporabe, zapravo kompliciraju situaciju. Primjerima se pokazalo i to da izvorna imena za ustaljene egzonime u jeziku ne funkcioniraju na prirodan način, bez obzira rabe li se u formalnoj ili neformalnoj situaciji, u pisanom ili govornom jeziku, ili u popularnom ili znanstvenom tekstu. Naprotiv, ona djeluju nametnuto i neprirodno pa znatan dio članova Skupine smatra da egzonime ne treba pošto-poto izbjegavati. Ono što se ponovno postavilo kao problem jest (ne)mogućnost da se prema svim jezicima međunarodne zajednice postupa na isti način, pa je potvrđeno mišljenje da se preporuke Skupine moraju poopćiti. Zaključilo se i to da se kriteriji uporabe egzonima trenutno ne trebaju postavljati u obliku rezolucija, jer je to dosta kruta forma, nego da se ideje i preporuke članova Skupine iznesu u obliku knjižice u kojoj bi se ostalim članovima UNGEGN-a objasnile smjernice njihove uporabe. Svakako, svi su se složili da je ova tema tek načeta pa će se o njoj razgovarati i na sljedećim sastancima. Na kraju formalnoga dijela sastanka izložen je plan sljedećih susreta: 2016. u Bangkoku na 29. sjednici UNGEGN-a te 2017. u Pragu.

Ugošćivanje Skupine u Leksikografskom zavodu ne znači samo puku činjenicu da je Zavod ustupio svoje prostorije. Ta se uzajamnost može prepoznati i na višoj, funkcionalnoj i donekle suštinskoj razini. Naime djelatnost Zavoda i aktivnosti UNGEGN-a, osobito Radne skupine za egzonime, imaju više zajedničkih točaka. Najprije, obje se institucije/organizacije stručno i znanstveno bave toponimima – UNGEGN isključivo njima, dok ih Zavod obilato koristi u obavljanju svoje primarne

leksikografsko-enciklopedičke djelatnosti te ih u posljednje vrijeme i proučava. Naime toponimi su veoma zastupljeni u atlasima, leksikonima i enciklopedijama pa implementacija odluka i preporuka donesenih na UNGEGN-ovim konferencijama i sastancima svakako pridonosi kvaliteti i aktualnosti zavodskih izdanja, osobito ako se zna da nedostatak komisije za standardizaciju geografskih imena u Hrvatskoj uzrokuje mnoge nedosljednosti i nejasnoće u pisanju i uporabi toponima, poglavito egzonima, pa su zavodska izdanja nesumnjivo jedan od najmjerodavnijih putokaza u odabiru oblika i načina pisanja toponima. Nadalje, UNGEGN-ova misija jest prikupljanje, sistematizacija i standardizacija geografskih imena na nacionalnoj razini te njihova distribucija unutar međunarodne zajednice, dok se u strateškim odrednicama Zavoda navode i aktivnosti koje se mogu odnositi i na toponime: standardizacija (u ovom slučaju stvaranje baze toponima koja bi mogla poslužiti za standardizaciju), prikupljanje i obrada, provjera i razvrstavanje te distribuiranje informacija (o geografskim imenima). Zavod, kao čuvar (hrvatskoga) nacionalnoga identiteta, kulture i jezika, i Radna skupina za egzonime, kao skupina koja je po svojoj naravi sklona udomaćenim, prilagođenim i/ili prihvaćenim toponimima, prema egzonimima se odnose kao prema važnim i neodvojivim elementima jezika primatelja, odnosno predstavnicima jezične i kulturne tradicije pojedinoga naroda, te ih se u tom smislu smatra dijelom kulturne baštine nekog naroda i svojevršnim njegovateljima identiteta jezične zajednice.

Imajući na umu primarno leksikografsku djelatnost, u strateške ciljeve Zavoda spadaju i podupiranje međunarodne suradnje i interdisciplinarnih istraživanja, organizacija stručnih skupova te jačanje prezentacije Zavoda u medijima. Susljedno tomu, ugošćivanje stručnjaka iz više područja, ponajviše geografije, jezikoslovlja i kartografije, koji se bave vrlo konkretnim i leksikografima korisnim temama o pisanju izvornih i udomaćenih geografskih imena (egzonima), o tretmanu pojedinih oblika imena u leksikografskim izdanjima, o kriterijima uporabe egzonima, o usustavljanju njihova pisanja i sl., te mogućnost razmjene iskustava i poticanja suradnje koju takvi međunarodni susreti omogućuju, kao i objavljivanje informacija o događaju te predstavljanje ovogodišnjega domaćina na mrežnim stranicama UNGEGN-a i Radne skupine za egzonime za Zavod je veoma koristan i dobrodošao događaj.

IVANA CRLJENKO